

Испуњење обећања кроз пар година

Јанко Гузијан, државни секретар у Министарству финансија, за ЕУ Маркет, 16. јули 2008. године

Ако је бар судећи према бројним потезима која је у последњих годину - две дана повукла Народна банка Србије, јасно је да нас и у будућности чека изразито рестриктивна монетарна политика. Међутим, правац којим ће се кретати наша фискална политика још није у потпуности јасан. Најаве које су грађанима дате кроз предизборну кампању говоре о томе да ће промена у овој области дефинитивно бити.

Према тврдњама Јанка Гузијана, државног секретара у Министарству финансија циљеви фискалне политике дефинисани су недавно кроз усвајање Меморандума о економској политици.

Тај Меморандум предвиђа да буџет у наредне три године из фазе дефицита уђе у суфицит, да се смањи инфлација и умањи спољнотрговински дефицит – каже за „ЕУ Маркет“ Гузијан. – Намера је да у том предвиђеном периоду од три, четири године, пореске стопе остану на нивоу на каквом су сада. Порески закони ће се, наравно, мењати, али у контексту смањења администрације и бирократије, фер опорезивања и боље контроле.

Проевропска коалиција најављивала је значајне промене пореског система и социјалне политике. Колико је то могуће и практично урадити, у ком року?

Није могуће испунити све оно што је обећано у наредној години. Ипак, могуће је то урадити у неком дужем периоду, од бар четири-пет година у зависности од перформанси економије. Фискална политика не може бити добра ако се не уради реструктурирање потрошње. Предизборна обећања не могу се уклопити у приходе планиране за наредну годину. Расходи делимично могу, али само тако што би се неким корисницима права одузела, како би се некој другој групи она дала.

Друго решење је да се иде на повећање пореских стопа, али ја не заступам примену таквог сценарија. Биће тешко, јер сва та обећања неће моћи краткорочно да се испуне, али касније, у оквиру мандата нове Владе, када дође до новог запошљавања тај циљ ће моћи бити испуњен.

Увек када се пројектује нови буџет јавност спекулише да ли је он развојни или социјални. Како ће, према вашем мишљењу, бити конципиран буџет за наредну годину?

Мислим да је вештачки наметнута та тема о развојној, односно социјалној димензији буџета. Сваки буџет у свету је конципиран и у једном и у другом правцу.

Јер, све државе морају да испуне своје текуће обавезе према пензионерима или социјално угроженима. У питању су нијансе у различитим концепцијама. Такође, морају да се праве школе и факултети, путну инфраструктура, гранични прелази... Када гледамо структуру јавне потрошње, у њој мора бити простора и за текућа давања који не производе нову имовину државе, али и за капитална давања која ту имовину повећавају.

Не видим да ће наредни буџет бити драстично различит од овогодишњег. Оно што видим као нашу шансу јесте да се у наредној години гради више и да се повећа тај капитални део буџета, али кроз нова задуживања. У том смислу, најважније је направити добар план јавних радова, како би иза тога стали кредитори и како би се за тај период задуживања од наредних десет-двадесет година направило веће дело, а тај дуг лакше вратио.

За последњи квартал ове године најављена је могућност „рупе“ у буџету. Мислите да се треба додатно задуживати иако су управо ове године проглашаване као „кризне“ у отплати рата према страним кредиторима?

Црних година, и поред вишегодишњих упозорења дела економске јавности, неће бити. Уколико се буде водила одговорна фискална политика, али и квалитетно окончало реструктуирање привреде, односно успело у покушају да се упосле радници и постојећи капацитети, ситуација ће бити апсолутно под контролом. Постоји заблуда да само треба отплаћивати старе дугове; светско искуство говори да државе враћају старе и узимају нове кредите. Наиме, није штета узети нови кредит, ако ћете из њега изградити нешто вредно за државу – нову имовину.

Што се тиче извршења буџета од септембра, извесно је да ће се отворити проблем. До сада смо овакве ситуације решавали тако што су се оне премошћавале или средствима од донација или од приватизационих прихода. Али, сада када немамо ни једно ни друго, морају се тражити нова решења. Зато се, вероватно, неће извршити све обавезе буџета, што значи да ће се умањити неки расходи. Наравно, у томе ће се водити рачуна о приоритетима исплата, као што су, рецимо плате и разна социјална давања. Али, неки пројекти сигурно могу да сачекају наредну годину. Вероватно ће се, у одређеној мери, ући и у издавање обвезница, али ћемо у то ући врло опрезно, јер је ова операција изузетно скупа због високих домаћих камата.

Приходи буџета су ти од којих зависи фискална равнотежа. Како побољшати дисциплину пореских обвезника?

Сваке године бележимо одређени степен сузбијања сиве економије. Приходи буџета, наиме, сваке године расту брже од раста економије. Рецимо, за првих шест месеци номинални раст прихода био је око 19 одсто. За боље резултате потребна је интензивна сарадња тужилаштва, полиције, порезника и цариника. Формиране су заједничке јединице ових органа и оне координирано раде на акцијама сузбијања свих злоупотреба.

Имамо два крупна поља на којима се одвија сива економија. Прва је промет и друго је – сива економија у области запошљавања. Када је у питању ово друго, верујем да ће се у догледно време доћи до неког решења. Велике су, наиме, социјалне тензије, људи су остали без посла и тешко је пресећи тај канал њиховог извора прихода. С друге стране, контрола промета роба, наплате акциза и пореза ће бити ригорознија и верујем да ће се временом утаја још више смањивати.

Очекујете ли реакцију великих корпорација и богатих појединаца због најављене промене пореског система у којим ће они дефинитивно више плаћати обавезе држави?

Та дилема постоји и то нарочито у развијеним земљама. Сматра се да претерано опорезивање оних који се успешно баве бизнисом спречава развој самог бизниса. Зато та дебата постоји свуда у свету. Код нас пак порески систем није толико прогресиван колико би могао да буде. Чињеница је, наиме, да је за 2007. годину број оних који, наводно, зарађују преко 1,4 милиона динара годишње око 20.000, а то је само један одсто укупно запослених. Верујем да у стварности далеко већи број људи има приходе преко тог лимита, бар судећи према ономе каква се кола возе, какви станови купују...То доказује да наш систем није довољно прогресиван, али ни, овакав какав је, имплементиран у целости.

Можемо ли очекивати да у наредној години, када више бар према закону неће бити друштвеног капитала у Србији, неће бити ни субвенција фирмама?

Данас у Србији постоји три велике групе користе субвенције. Пре свега, то је пољопривреда. Тај сегмент ће, ако се посматра и искуство Европске уније, расти или се бар неће смањивати. Што се тиче јавних предузећа, а пре свега Железница Србије, ни ту нема простора за нека битнија смањења. Трећу групу, иначе најмању, чине друштвена предузећа која се налазе у процесу реструктуирања. За њих је из овог буџета намењено око три милијарде динара, што је око пола одсто укупног буџета. Ако се ове фирме до краја године приватизују, имаћемо и ту уштеду. Од тих пара, да поменем, може да се, рецимо, сагради један просечан мост у Србији.

Меморандум који је техничка Влада недавно усвојила прилично је амбициозан и подразумева изразит раст у свим областима. Колико је он могућ?

Ови средњорочни планови се и праве амбициозно. У том документу, наиме, постоје две паралелне и подједнако важне области. Једно су циљеви, као што су рецимо, већи привредни раст, смањење инфлације и незапослености и слично. Али, постоје и амбициозне политике. Да би се, наиме, остварили постављени циљеви, те политике морају да се спроведу. То су монетарна, фискална и политика структурног прилагођавања. Да би се, значи, остварили циљеви, морају се спровести поменуте политике, а њих морају да спроведу политичари. И сваки подбачај у спровођењу политика утиче на спровођење циљева.

Спољни дуг нам се стално повећава, као последица задуживања фирми у иностранству. Чег је то последица и како је могуће спречити тако велико задуживање наших фирми у иностранству?

Тенденција је да у Србију долази доста капитала споља, јер је новац споља јефтинији. Колико чујем, то су велике уштеде за фирме, до три-четири процентна поена. Ова тенденција је добра уколико фирме те кредите узимају за набавку нове опреме и унапређење производње. Такође, добро је уколико се ти кредити узимају за покретање неких нових пројеката које би, рецимо, значили супституцију увоза или повећање извоза. Међутим, уколико се та средства троше претежно за набавку потрошних добара, онда се ова појава може изродити у нешто врло лоше за српску економију.

Може ли држава да контролише та задужења?

То држава не контролише нигде у свету. Али, за сваку државу оваква тенденција може да донесе велики финансијски ризик. Јер, отплата тих приватних кредита је у еврима и колико држава буде генерисала стране валуте као девизног прилива, толико ће бити у прилици и да отплати те кредите. Тако и уколико не будемо у ситуацији да генеришемо довољну количину евра од извоза, онда нећемо моћи да отплатимо та задужења. Аргентина, да подсетим, није имала висок ниво јавног, већ приватног дуга. Они су, као држава, банкротирали због тог приватног дуга.

Да ли је разлог за њихово задужење у иностранству лоша понуда банкарских услуга у Србији?

Кредити код нас јесу скупљи због рестриктивне политике Народне банке Србије. Међутим, за ту рестриктивност постоји разлог. Монетарна политика покушава да компензује то што држава више троши него што зарађује. И на крају тај трошак плаћају грађани, јер цену неко мора да плати. Уколико би ми данас стегли каиш фискалне политике и мало опустили рестриктивност монетарне политике, то би се негативно одразило на групе који су корисници буџетских пара. Понављам, да би постојала макро равнотежа цену мора неко да плати.

Кредитни рејтинг земље све више пада. За који период можемо вратити рејтинг који смо имали, рецимо, у другој половини године. Да ли је повратак поверења ино партнера подједнако дуг као и његов губитак...

Кредитни рејтинг наше земље склизнуо је због политичких фактора и зато само добре вести са политичке сцене могу да доведу да се вратимо на просек региона. Сада смо, да подсетим, испод просека региона, односно налазимо се на нивоу Украјине и Турске. Пар степеница смо испод Бугарске и Румуније и само добре вести из земље које говоре да смо спремни за евроинтеграције могу да доведу до раста кредитног рејтинга. Данас свака инострана фирма која жели да уђе

на ово тржиште, гледа кредитни рејтинг, а свака трансакција умањена за стопу тог рејтинга. Уколико, рецимо, желите да купите банку истих перформанси у Бугарској и Србији, ову у Србији ћете платити мање само због нижег кредитног рејтинга.

Упркос томе, чини се да странци који су се одлучили да раде у Србији пролазе сасвим добро....

Србија је, истина, последњих година земља у којој су страни инвеститори добродошли. У исто време, приметно је и да су странци овде улазили у послове који су већ постојали, а да су они својим ангажовањем само подигли ефикасност тих предузећа, јер су довели нове технологије и систем менаџмента. Оно што је дефинитивно проблем инвестиција у Србију јесте то што нема довољно „гринфилд“ инвестиција.

(Аутор: Гордана Булатовић)